

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ: กองการศึกษา ฯ องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น

ที่ ขก ๗๔๖๐๔/๓๔๑๒

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง รายงานผลดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำปี ๒๕๖๗

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

๑. เรื่องเดิม

ตามที่ บันทึกข้อความ กองการศึกษา ฯ ที่ ขก ๗๔๖๐๔/๒๘๘ ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗ องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่ ได้อนุมัติให้กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อบต. เพ็กใหญ่ ออกดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นฐานของการสร้างทุนทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น และสามารถพัฒนาเป็นพลัง ที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น นั้น

๒. ข้อเท็จจริง

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อบต.เพ็กใหญ่ ได้ออกดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรับปรุงฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นปัจจุบันเรียบร้อยแล้ว (รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบท้าย)

๓. ข้อกฎหมาย/ระเบียบ/หนังสือสั่งการ

๓.๑ พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๗)

พ.ศ.๒๕๖๒

๓.๒ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๙

๓.๒ หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ มท ๐๘๑๖.๒/ว ๒๔๒ ลว. ๒๗ มกราคม ๒๕๖๕

๔. ข้อพิจารณา

จึงเรียนมาเพื่อทราบและเห็นควรพิจารณาอนุมัติให้ กองการศึกษา ฯ นำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำปี ๒๕๖๗ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา

สืบเอก

(รัชชัย ถิ่นแก้ว)

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

- ความเห็นของผู้อำนวยการกองการศึกษา ฯ

- นายอำนวยการกองการศึกษา ฯ

(นางสาวอภิญญา น้อยจันทร์)

ผู้อำนวยการกองการศึกษา ฯ

- ความเห็นของรองปลัด อบต.เพ็กใหญ่

.....

.....

.....

(นางแพทอง มิเถาว์ลัย)
รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

- ความเห็นของปลัด อบต.เพ็กใหญ่

เห็นด้วยและขอให้เป็นไปตามระเบียบ 10 แห่งข้อ 3 ตามที่เสนอไว้

.....

.....

.....

(นายสุพจน์ ดอนมงคุณ)
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

- ความเห็นของนายก อบต.

(1) อนุมัติ ขอส่งการให้ปรึกษากับ อบจ. เพ็กใหญ่

( ) ไม่อนุมัติ เพราะ.....

ร้อยตรี

(ประเสริฐ สีสุว)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเพ็กใหญ่ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พ.ศ.๒๕๖๗

โดย กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่
อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและ ของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้าง ชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรม คำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคน ไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๙ องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ มีหน้าที่ในการส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่ ได้เล็งเห็นความสำคัญของ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำ ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูล ด้าน ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและ มีประโยชน์ไว้ไม่ให้ สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือ ปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น ต่อไป

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑
บทที่ ๒ ฐานข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ประเพณี ในเขตพื้นที่ตำบลเพ็กใหญ่	๕
บทที่ ๓ ฐานข้อมูลด้านศาสนา	๑๒
บทที่ ๔ ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น แยกตามกลุ่มอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑๙

บทที่ ๑
แนวคิดเกี่ยวกับฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

*****

๑.วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา นั้นๆ ต่อไป
๓. เพื่อให้มีฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบล

๒.ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมาย เช่นเดียวกับคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ซึ่งเรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายภูมิปัญญา ไว้ว่า หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้อธิบายความหมายของภูมิปัญญา ดังนี้ “ภูมิปัญญาหมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่าน กระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร รุ่งแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิต ของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย”

กระทรวงศึกษาธิการได้อธิบายความหมายของภูมิปัญญา ไว้ว่า “ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ที่เกิดจาก ประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็น องค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็น ศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะ ช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น ความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนและในการตัวของผู้อยู่เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็น ที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้”

สารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน ฉบับกาญจนาภิเษก (เล่มที่ ๒๓) ให้ความหมายไว้ว่า “ภูมิปัญญาไทย” (Thai Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ วิธีการ ผลงานที่ค้นคว้ารวบรวมและจัดเก็บ เป็นความรู้โดยถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดเป็นผลผลิตที่ตีพิมพ์ มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ใน ชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกัน ขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชา ต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่ช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (น.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากสิ่งสมประสมการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ปรุง แต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และ เหมาะสมกับยุคสมัย

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้หรือสิ่งที่สั่งสมกันมา ตั้งแต่ อดีตซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุง เปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

๓. ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คนไทยได้สร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของบ้านเมือง มีการดำรงชีวิตด้วยความสุขร่มเย็นอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ เพราะได้ใช้ภูมิปัญญาของตนมาตลอด ภูมิปัญญาไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

๑. ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง
๒. สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
๓. สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสม
๔. สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
๕. ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีดังนี้ คือ

๑. ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข
๒. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม
๓. ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนหันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคม

ภายนอก

๔. เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะได้กำหนด ทำที่การทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

๔. ลักษณะของภูมิปัญญาไทย ลักษณะของภูมิปัญญาไทย มีดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องใช้ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และ พฤติกรรม (Behavior)
๒. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและคน กับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
๔. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อคง งามอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
๕. ภูมิปัญญา เป็นแกนหลัก หรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
๖. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
๗. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา ขอบข่ายของภูมิปัญญาไทย

๕. การกำหนดขอบข่ายของภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดขอบข่ายของภูมิปัญญาไทยไว้ ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม หมายถึง การผสมผสานการเกษตรและเทคโนโลยีโดยพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม รวมทั้งความสามารถในกาแก้ปัญหาต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม การถ่ายทอดความรู้ ดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๓. ภูมิปัญญาด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน หมายถึง การใช้คุณธรรมและจริยธรรมในด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๔. ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคและการป้องกัน หมายถึง การสืบทอดความรู้ดั้งเดิม และการประยุกต์ใช้ความเชื่อท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพอนามัย

๕. ภูมิปัญญาด้านการผลิตและการบริโภค หมายถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปและการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อดำเนินการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Performance Assessment; LPA) ดังนี้

๑.ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกลั่นกรอง/การปศุสัตว์/การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน,เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น

๒.ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน,งานแกะหนังตะลุง,งานทอผ้าด้วยมือ. งานเย็บปักถักร้อย,การทำหัวโขน เป็นต้น

๓. ด้านอุตสาหกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต โดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการเช่น การ ทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป,การแปรรูปสิ่งต่างๆ จากยางพารา เป็นต้น

๔.ด้านการแพทย์ไทย คือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย , การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค เป็นต้น

๕.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการ ๓ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า , การสืบชะตาแม่น้ำ ,การทำแนวปะการังเทียม ,การ อนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๖. ด้านศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม , ประติมากรรม ,นาฏศิลป์,ดนตรี,ทัศนศิลป์,คีตศิลป์,การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน

๘. ด้านอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

๒.ประเภทของภูมิปัญญาไทย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ แบ่งสาขาหรือประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ ๑๑ สาขา ดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม
๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
๓. สาขาการแพทย์แผนไทย
๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน
๖. สาขาสวัสดิการ
๗. สาขาศิลปกรรม
๘. สาขาการจัดการองค์กร
๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม
๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี
๑๑. สาขาการศึกษา

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๗ ประเภท ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร
๒. ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ
๓. ภูมิปัญญาด้านศาสนาคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมความเชื่อ
๔. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาหมู่บ้าน
๕. ภูมิปัญญาด้านศิลปะ
๖. ภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
๗. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม

สภานุกรมไทย สำหรับเยาวชน ฉบับกาญจนาภิเษก (เล่มที่ ๒๓) จัดแบ่งสาขาภูมิปัญญาไทย ออกเป็น ๑๐ สาขา ดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรมเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถ พึ่งตนเองในภาวะการณ์ต่างๆได้

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็น ธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่น

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพ ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสม และบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของ สมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิต ของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ

๘. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานของ องค์กรชุมชน ต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำ สอนทาง ศาสนาความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อ บุคคลและ สิ่งแวดล้อม

บทที่ ๒

ฐานข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ประเพณี ในเขตพื้นที่ตำบลเพ็กใหญ่

ลำดับ	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ	ช่วงเวลา	สถานที่ปฏิบัติ
๑	บุญเข้ากรรม หรือ บุญ เดือนอ้าย	- ตรงกับวันเพ็ญเดือนอ้ายหรือ เดือนธันวาคม จัดทำโดยพระภิกษุ ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส คือ อาบัติ ขนาดกลาง ต้องปฏิบัติฐานวิธี คือ ระเบียบเป็นเครื่องออกอาบัติ โดยให้พระสงฆ์เข้าไปอยู่ในเขตที่ จำกัด ทรมานกายและชำระจิตใจ ให้บริสุทธิ์ ถือเป็นการแทนคุณ มารดาที่ต้องอยู่กรรม(อยู่ไฟ) ด้วย การเข้ากรรมทำอยู่เก้าราตรี คือ สามราตรีแรกเรียกว่า อยู่บรีวาส และหกราตรีต่อมาเรียกว่า อยู่ มานัต เมื่อครบเก้าราตรีจึง อัพภาน คือ ออกจากกรรม โดยมี พระสงฆ์ ๒๐ รูป เป็นผู้สวด อัพภาน การสวดระงับอาบัติ ภิกษุ ที่ออกจากกรรมแล้ว ถือว่าเป็นผู้ หมดมลทินบริสุทธิ์ผุดผ่อง ชาวบ้านที่ทำบุญถวายทานแด่ พระสงฆ์ระหว่างเข้ากรรมถือได้ว่า กุศลแรง	-ตรงกับวันเพ็ญ เดือนอ้ายหรือ เดือนธันวาคม	-วัดโนนชุมชน

ลำดับ	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ	ช่วงเวลา	สถานที่ปฏิบัติ
๒	-บุญเดือนยี่ บุญคูณลาน หรือบุญคูณข้าว บุญกุ่ม ข้าวใหญ่	- บุญคูณลานหรือบุญคูณข้าวเป็นพิธีกรรมฉลองภายหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านรู้สึกยินดีที่ได้ผลผลิตมาก จึงต้องการทำบุญ โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ในลานข้าวและในบางแห่งจะมีการสวดข้าวเพื่อฉลองความอุดมสมบูรณ์ กล่าวขอบคุณแม่โพสพและ ขอโทษที่ได้เหยียบย่ำพื้นแผ่นดินในระหว่างการทำนา เพื่อความเป็นสิริมงคลและให้ผลผลิตเป็นทวีคูณในปีต่อไป มูลเหตุของพิธีกรรม - มูลเหตุของพิธีทำบุญคูณข้าวหรือบุญคูณลาน เนื่องมาจากเมื่อชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จจะหาบฟ่อน ข้าวมารวมกันเป็น "ลอนข้าว" ไว้ที่นาของตน ถ้าลอมข้าวของใครสูงใหญ่ก็แสดงให้เห็นว่าผ่านไประบือว่านาทุ่งนั้นเป็นนาดี ผู้เป็นเจ้าของก็ดีใจหายเหน็ดเหนื่อยจิตใจเบิกบานอยากทำบุญทำทานเพื่อเป็นกุศลส่งให้ในปีต่อไปจะได้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นอีก เรียกว่า"คูณให้ใหญ่ให้สูงขึ้น" เพราะคำว่า "คูณ" นี้มาจาก "คำคูณ" หมายถึงอุดหนุนให้ดีขึ้น ช่วยให้เจริญขึ้น	-เดือนยี่หรือเดือนมกราคม	วัด/ชุมชน

ลำดับ	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ	ช่วงเวลา	สถานที่ปฏิบัติ
๓	-ประเพณีบุญข้าวจี	-บุญข้าวจีหรือบุญเดือนสาม เดือนนี้ชาวนาสวนใหญ่ถือกัน ตั้งแต่โบราณมาว่าเป็นเดือนสู่ ขวัญข้าวคือมีการถวายข้าวเปลือก พระและนิยมนำบุญบ้านสวดมนต์ เสร็จพิธี สงฆ์ แล้วก็สู่ขวัญข้าวตาม ธรรมเนียมพราหมณ์	-เดือนสาม -จัดขึ้นห้วงเดือน กุมภาพันธ์หรือ เดือนมีนาคมของ ทุกปี	-วัดในพื้นที่ ชุมชน/หมู่บ้าน
๔	ประเพณีบุญมหาชาติ	-บุญผะเหวดหรือที่เรียกกัน โดยทั่วไปว่า บุญมหาชาติ เป็น ประเพณีบุญ ตามฮีตสิบสอง ของ ชาวอีสาน จะมีการ เทศน์มหาชาติ ซึ่งถือว่าเป็นงานอันศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติจบ ภายใน วันเดียวและบำเพ็ญคุณงาม ความ ดีจะได้อ่านสงส์ไปเกิด ในภพหน้า	-เดือนสี่ -จัดขึ้นห้วงเดือน มีนาคมของทุกปี	-วัดในพื้นที่ ชุมชน/หมู่บ้าน
๕	ประเพณีวันสงกรานต์	-ประเพณีสงกรานต์ถือเป็น ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ไทย ที่ถือ ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่ โบราณ เป็น วัฒนธรรม ประจำชาติ ทั้งดงามและฝัง ลึกเข้าไปในชีวิต ของคนไทย มานาน มีการทำบุญ ตัก บาตร สรงน้ำพระ รดน้ำขอพร ผู้สูงอายุให้อยู่เย็นเป็น สุขและ กิจกรรมต่างๆ มากมาย	-วันที่ ๑๒- ๑๕ เมษายน ของทุก ปี	- ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน -วัดใน พื้นที่ - อบต.เพ็กใหญ่
๖	วันวิสาขบูชา	-การบูชาในวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนวิสาขะ หรือเดือน ๖ เนื่อง ในโอกาสวันคล้าย วัน พระพุทธ เจ้าประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับ ขันธ ปรี นิพพานพุทธศาสนิกชน จะ บำเพ็ญกุศล ท าบุญตักบาตร บริจาคทาน ปฏิบัติธรรมที่ วัด รักษ าศีล ไหว้พระ ะ สวดมนต์ ฟัง ธรรม เวียน เทียน เจริญภาวนา ฯ	-วันขึ้น๑๕ ค่ำ เดือน	- วัดในพื้นที่

๗	ประเพณีบุญบั้งไฟ	-ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็น ประเพณี หนึ่งของภาคอีสาน ของไทยรวมไป ถึงลาว โดยมีตำนาน มาจาก นิทานพื้นบ้านของภาคอีสานเรื่อง พระยาขันคาก เรื่องผาแดง นางไอ่ ซึ่งในนิทานพื้นบ้าน ดังกล่าวได้ กล่าวถึง การที่ ชาวบ้านได้จัดงาน บุญบั้งไฟ ขึ้นเพื่อเป็นการบูชา พระยา แดน หรือเทพวัสสกาล เทพบุตร ซึ่ง ชาวบ้านมีความ เชื่อว่า พระยาแดนมีหน้าที่ คอยดูแลให้ฝน ตกถูกต้อง ตามฤดูกาล และมีความ ชื่นชอบไฟเป็นอย่างมากหาก หมู่บ้านใดไม่จัดท การจัด งานบุญ บั้งไฟบูชา ฝนก็จะไม่ ตกถูกต้องตาม ฤดูกาลอาจก่อให้เกิดภัยพิบัติ กับหมู่บ้าน ได้ช่วงเวลาของประเพณี บุญบั้งไฟคือเดือนหกหรือ พฤษภาคมของทุกปี	- เดือนพฤษภาคม ของทุกปีหรือ เดือนหกไทย	-โนนแท่นพระ ลานหน้าพระ เจ้าใหญ่และ ศาลเจ้าพ่อสิบ กริ
๘	ประเพณีบุญเบิกบ้าน	-“บุญเบิกบ้าน”เป็นประเพณี อีสาน นิยมทากันในเดือนหก หรือเดือน พฤษภาคมของทุก ปี คือการข าระ ล้างสิ่งที่เป็น เสนียดจัญไร อันท ำให้ เกิด ความเดือนร้อนแก่ชาวบ้าน เมื่อ ฝนแล้งหรือไม่ตกต้อง ตามฤดูกาล การท ำบุญนี้แล้ว เชื่อว่าจะท ำให้ฝน ตกและ ชาวบ้านก็จะอยู่เย็นเป็นสุข เพราะจะได้ท ำนาและปลูก พืชพันธ์ ธัญญาหารต่างๆ ตามฤดูกาล เป็น ความเชื่อ ทางไสยศาสตร์โบราณของ คนอีสาน ท ำพิธีกราบไหว้ ศาลปู่ตา ของหมู่บ้าน หลังจากนั้นให้ พระสงฆ์ท ำ พิธีกลางหมู่บ้าน สวดไช ยะ มงคล ๓ คีน คีนที่ ๓ สวด เสรีจ เอาหินไล่ผีปากลั้งค้ำบ้านไล่ เสนียดจัญไรและผีเร่ร่อนที่อยู่ใน บ้านให้ออกไปช่วงเช้าตักบาตรเอา น้ำมันต์ กลับบ้านเพื่อเป็นสิริมงคล กับ ตนเองและครอบครัว	-เดือนพฤษภาคม ของทุกปีหรือ เดือนหกไทย	-ศาลากลาง หมู่บ้าน

ลำดับ	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ	ช่วงเวลา	สถานที่ปฏิบัติ
๙	ประเพณีวันเข้าพรรษา	-การเข้าพรรษาเป็นพุทธ บัญญัติ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ ทุกรูปจะต้อง ปฏิบัติตาม หมายถึง การอธิฐาน อยู่ ประจำที่ไม่เที่ยวจาริกไปยัง สถานที่ต่างๆ เว้นแต่มีกิจ จา เป็น จริงๆ ช่วงจำพรรษาจะอยู่ในช่วง ฤดูฝนที่มี กำหนดเป็นระยะเวลา ๓ เดือน มีประเพณีสำคัญที่ ขาด ไม่ได้เลย คือ ประเพณี หล่อเทียน เข้าพรรษาและ ประเพณีถวายผ้า อาบน้ำฝน	-วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘	- วัดในพื้นที่
๑๐	วันอาสาฬหบูชา	-การบูชาในวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เนื่องในโอกาส วันคล้าย วันที่พระพุทธเจ้า ทรงประกาศ พระพุทธศาสนา เป็นครั้งแรก โดย การแสดงปฐมเทศนาโปรด พระปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตน มฤคทายวันจนพระอัญญาโกณ ทัตถะได้บรรลุธรรม และขอบวช เป็นพระภิกษุรูปแรกใน พระพุทธศาสนา จนถือได้ว่า เป็น วัน แรกที่มีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ครบ เป็นองค์พระ รัตนตรัย	-วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘	- วัดในพื้นที่

ลำดับ	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ	ช่วงเวลา	สถานที่ปฏิบัติ
๑๑	ประเพณีสารทเดือนสิบ	-ประเพณีสารทเดือนสิบมีมาตั้งแต่พุทธกาลคาดว่าเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในนครศรีธรรมราชเป็นการแสดงความกตัญญูต่เวทิต่อบรรพบุรุษทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วและเป็นโอกาสหนึ่งที่ได้รวมญาติพบปะพี่น้องที่อยู่ห่างไกล มีการทำขนมต่างๆ มากมาย เช่น ขนมไข่ปลา ขนมลา พอง บ้า ดีข้า กง ก้านบัว เพื่อจัดสำรับถวายพระสงฆ์ ซึ่งทางวัดจะได้เก็บไว้เป็นเสบียงในช่วงฤดูฝน	-วันแรม ๑ ค่ำถึงแรม ๑๕ เดือนสิบ	- วัด ใน พื้นที่
๑๒	ประเพณีวันออกพรรษา	-วันออกพรรษา หมายถึง วันที่พ้นจากข้อกำหนดทางพระวินัยที่ต้องอยู่ประจำที่หรือในวัดแห่งเดียวตลอด ๓ เดือน พระสงฆ์ได้ทำปวารณาเปิดโอกาสให้เพื่อนพระภิกษุกล่าวตักเตือนเรื่องความประพฤติของตน เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ ความเคารพนับถือและสามัคคีกัน เมื่อออกพรรษาแล้วจะได้นำความรู้จากหลักธรรมและประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างพรรษาไปเผยแผ่แก่ประชาชนพุทธศาสนิกชนจะไปทำบุญทำทานรักษาศีลและฟังธรรมเป็นกรณีพิเศษ	-วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑	- วัด ใน พื้นที่

ลำดับ	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ	ช่วงเวลา	สถานที่ปฏิบัติ
๑๓	ประเพณีบุญ มหากรฐิน	-การทอดกฐิน คือ การนำผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์อย่างต่ำ ๕ รูป แล้วให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ทั้งนั้นเป็นเอกฉันท์ให้เป็นผู้รับกฐินนั้น การทอดกฐินในแต่ละปีกำหนดให้มีการจัดทอดกฐินขึ้นภายใน ๑ เดือน หลังวันออกพรรษา โดยวัดที่จะสามารถรับกฐินได้ต้องมีพระภิกษุจำพรรษาโดยไม่ขาดพรรษาเลยแต่ละวัดสามารถรับกฐินได้ปีละ ๑ ครั้ง การทอดกฐินนั้น มีหลายประเภทในพื้นที่ตำบลสระแก้วส่วนใหญ่จะเป็นกฐินสามัคคี ที่มีเจ้าภาพร่วมกันจะมีการตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการ แล้วมีหนังสือบอกบุญไปยังผู้อื่นด้วย	-แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึง กลางเดือน ๑๒	- วัด ใน พื้นที่
๑๔	ประเพณีลอยกระทง	-ลอยกระทง เป็นประเพณีที่สำคัญ ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ โดยมีความเชื่อหลายประการเช่น แสดงความสำนึกถึงบุญคุณของแม่น้ำที่เรารู้ได้อาศัยน้ำกินน้ำใช้ การขอขมาต่อพระแม่คงคาที่ได้ทิ้งสิ่งปฏิกูลต่างๆ ลงไปในน้ำ การสะเดาะเคราะห์และสิ่งไม่ดีต่างๆ ให้ลอยตามแม่น้ำไปกับกระทง และยังเป็น การส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย	-วันเพ็ญ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ) เดือน ๑๒	- วัด ใน พื้นที่
๑๕	ประเพณีการบวชนาค	-ตามประเพณีชายไทย อายุ ๒๐ ปี บริบูรณ์ จะต้องบวชทดแทนบุญคุณพ่อแม่ การบวชสมัยก่อนต้องบวชกัน ๑ พรรษาปัจจุบันระยะเวลา อาจจะน้อย เช่น ๗ วัน ๑๕ วัน ๓๐ วัน การบวชถือได้ว่า ผู้บวชจะได้ ศึกษาถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อจะนำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีความอดทนอดกลั้น และเข้าใจโลกธรรม	-มีการดูฤกษ์ยามวันดี ได้ ตลอดทั้งปี	- วัด ใน พื้นที่

บทที่ ๓

ฐานข้อมูลด้านศาสนา

ลำดับ	ชื่อวัด	ที่อยู่	ชื่อเจ้าอาวาส	จำนวน พระสงฆ์	จำนวน สามเณร
๑	วัดประทุมวัน	๑	พระครูพิสารปทุมานุกูล	๔	
๒	วัดไทยสถิตย	๒	พระครูวรสารธรรม	๒	
๓	ที่พักสงฆ์นาควิชัย	๓		๑	
๔	วัดสามัคคี	๔		๑	
๕	วัดศรีสง่า	๖		๑	
๖	วัดสว่างอารมณ์	๗	พระครูสิริพลญาณพิสุทธิ์ (สวัสด์ น.ธ.เอก ป.ธ. ๕.พร.บ.)	๔	
๗	วัดสุคนธาवास	๘			
๘	วัดธงชัย	๙			
๙	สวนธรรมพุทธฐาน วัดทุ่งพึงพิศ	๓๑๔ ม.๙	พระครูสังฆรักษ์ ธวัชชัย ฐานวิโร		
๑๐	วัดโนนแท่นพระ	๑๐		๓	
๑๑	วัดป่าสุริยาเย็น(ธ.)	๑๑	พระอาจารย์บุญเพ็ง สมโน	๓	

๑.วัดประทุมวัน บ้านสระบัว บ้านเพ็กใหญ่

๒.วัดไทยสถิตย บ้านยานาง บ้านโนนदै

๓.ที่พักระหว่างนาควิชัย บ้านนาสะตัง

๔.วัดสามัคคี บ้านโคกสี

๕.วัดศรีสง่า บ้านหนองสนบง

๖. วัดสว่างอารมณ์ บ้านโคกกลาง

๗. วัดธงชัย บ้านทุ่งแค

๘.วัดสุคนธาवास บ้านโนนหอม

๙.วัดโนนแท่นพระ บ้านยานาง บ้านโนนแต้

เจ้าพ่อสิบกักริรมย์ โนนแท่นพระ

๑๐.วัดป่าสุริยาเย็น

บทที่ ๔

ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น แยกตามกลุ่มอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แยกตามกลุ่มอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านที่ ๑ ด้านการเกษตร

ลำดับ	ภูมิปัญญา	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	นางนิยม ขวากุดแซ่	๓๖ ม.๔ ต.เพ็กใหญ่
๒	กลุ่มผักปลอดสารพิษ	นายสันต์ ปะวะระ (ประธานกลุ่ม)	ม.๒ ต.เพ็กใหญ่
๓	เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	นายเชื้อม บัตรมาตย์	ม.๒ ต.เพ็กใหญ่
๔	เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	นายมนตรี ศรีอัครวิเนต	๑๙๘ม.๑๑ ต.เพ็กใหญ่
๕	เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	นายทองหลั่น แสงทองเกิด	๗๘ ม.๗ ต.เพ็กใหญ่
๖	เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	นายนนท์ เกาเบา	๘๑ ม.๘ ต.เพ็กใหญ่
๗	การเลี้ยงปลาบ่อดิน	นายหนูจันทร์ แก้วคำหอม	๙๓ ม.๗ ต.เพ็กใหญ่

ด้านที่ ๒ ด้านศิลปกรรม

ลำดับ	ภูมิปัญญา	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ดนตรีพื้นบ้าน “วงพินแคน”	นายจันทร์โท ธรรมทินโน	ม.๕ ต.เพ็กใหญ่
๒	ดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน”	นายบุญเลี้ยง คำแก้ว	๙๑ ม.๘ ต.เพ็กใหญ่
๓	ดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน”	นายคำหล้า นาทาม	๕๗ ม.๗ ต.เพ็กใหญ่
๔	ดนตรีพื้นบ้าน “ลำกลอน”	นางหนูจี สุดสะอาด	๑๗๘ ม.๙ ต.เพ็กใหญ่
๕	การละเล่นพื้นบ้าน “กาพย์เห็ง”	นายเชื้อม บัตรมาตย์	ม.๒ ต.เพ็กใหญ่
๖	การละเล่นพื้นบ้าน “กาพย์เห็ง”	นางรำไพ พาพลงาม	ม.๒ ต.เพ็กใหญ่

ด้านที่ ๓ ด้านหัตถกรรม

ลำดับ	ภูมิปัญญา	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ทอเสื่อกก	นางเกษร ประเสริฐ	๕ ม.๑ ต.เพ็กใหญ่
๒	ทอเสื่อกก	นางจุฑามณี คำปิ่น	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่
๓	สานแห / สานอวน	นายทอง ศรีกุดเรือ	ม.๔ ต.เพ็กใหญ่
๔	สานแห / สานอวน	นายบังสี อาดประระ	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่
๕	จักสานไม้ไผ่	นายน้อย คำใจ	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่
๖	กลุ่มจักสานไม้ไผ่ (สานหวด)	นายนิพนธ์ บุปผามาตะนัง	ม.๗ ต.เพ็กใหญ่
๗	กลุ่มทอผ้าฝ้าย	นางสมควร สาระวัน	ม.๘ ต.เพ็กใหญ่
๘	กลุ่มทำไม้กวาดดอกหญ้า	นางยุพิน บุตรวิชา	ม.๘ ต.เพ็กใหญ่
๙	กลุ่มทอผ้าไหม บ้านทุ่งแค	นางนวล น้อยจันทร์	ม.๙ ต.เพ็กใหญ่
๑๐	กลุ่มทอผ้าไหม	นายพุทธ โพธิ์หลาม	ม.๙ ต.เพ็กใหญ่

ลำดับ	ภูมิปัญญา	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑๑	กลุ่มประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุรีไซเคิล	นางสุคนธ์ ทุมพั้ง	ม.๑๑ ต.เพ็กใหญ่
๑๒	ประดิษฐ์บายศรี	นางทุมมา บัวคำ	ม.๗ ต.เพ็กใหญ่

ด้านที่ ๔ ด้านอาหาร เครื่องดื่ม สมุนไพรและยารักษาโรค

ลำดับ	ภูมิปัญญา	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การทำขนมนางเล็ด	นายสมาน พรรณนา	ม.๑๑ ต.เพ็กใหญ่
๒	การทำขนมจีน	นางปุ่น สีสม	ม.๑๑ ต.เพ็กใหญ่
๓	การทำปลาร้าบอง	นายประยวน เพ็ชรภา	ม.๘ ต.เพ็กใหญ่
๔	การทำขนมจีน	นายสมชาย นุชิต	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่
๕	การทำขนมจีน	นางเพ็ญ นาหนอง	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่
๖	การทำขนมจีน	นายบุญเฮือง บุญปัญญา	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่
๗	การทำขนมจีน	นายชูวิทย์ นาทองคำ	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่
๘	การทำขนมจีน	นายทองคำ ฐานวรรณ	ม.๖ ต.เพ็กใหญ่

ด้านที่ ๕ ด้านศาสนา วัฒนธรรม

๑	มัคนายกวัด	นายใบศรี ประสงค์ศิลป์	ม.๘ บ้านโนนหอม ต.เพ็กใหญ่
๒	พราหมณ์พิธีกรรมศาสนา	นายจำรัส พลช่วย	ม.๑ บ้านสระบัว ต.เพ็กใหญ่
๓	หมอเป่า	นายสุนันทน์ งานหมั่น	ม.๔ บ้านโคกสี ต.เพ็กใหญ่
๔	หมอเป่างูสวัด	นายวรรณ ชันประเสริฐ	ม.๑ บ้านสระบัว ต.เพ็กใหญ่
๕	หมอเป่า	นายจวง พลแสน	๑๔๗ ม.๙ บ้านทุ่งแค ต.เพ็กใหญ่
๖	หมอเป่า	นายสิงห์หงส์บุญ	๑๓๐ ม.๙ บ้านทุ่งแค ต.เพ็กใหญ่
๗	หมอเป่า	นายไพบุลย์ พิมพ์สวัสดิ์	๕๓ ม.๙ บ้านทุ่งแค ต.เพ็กใหญ่
๘	หมอเป่า	นายทวง ภัยแก้ว	๑๘๕ ม.๙ บ้านทุ่งแค ต.เพ็กใหญ่
๙	มัคนายกวัด	นายอ้วน คงไธสง	ม.๒ บ้านยานาง ต.เพ็กใหญ่
๑๐	บายศรีสู่ขวัญ	นายอนันต์ โหมคนอก	๑๙๔ ม.๒ บ้านยานาง
๑๑	ไวยวัจกร	นายสมบูรณ์ บัวกระเรียน	๙๑ ม.๕ บ้านเพ็กใหญ่
๑๒	ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นายพงษ์สันต์ แก้วชนะ	๒๗ ม.๙ บ้านทุ่งแค
๑๓	ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นางสมบูรณ์ แพนน้อย	๒๘ ม.๑๐ บ้านโนนแต้
๑๔	ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นางเกสร ประเสริฐ	ม.๑ บ้านสระบัว ต.เพ็กใหญ่
๑๕	ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นางปัด ปึงโพธิ์	ม.๒ บ้านยานาง ต.เพ็กใหญ่
๑๖	บายศรีสู่ขวัญ	นายอ้วน คงไธสง	๑๖๙ ม.๒ บ้านยานาง ต.เพ็กใหญ่
๑๗	ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นางไข่มุก ลาทอง	๙๓ ม.๕ บ้านเพ็กใหญ่
๑๘	ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นายประดิษฐ์ บุตรวงษ์	๑๑๑ ม.๖ บ้านหนองสะแบง
๑๙	พิธีกรรมศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นายกองเทรียญ บาลี	๑๙๑ ม.๘ บ้านโนนหอม
๒๐	ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี	นางสมมิ่ง อินทร์เข้า	๒๗ ม.๑๐ บ้านโนนแต้

ภาคผนวก

ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น แยกตามกลุ่มอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านที่ ๑ ด้านการเกษตร

นางนิยม ขวากุดแซ่ บ้านโคกสี หมู่ที่ ๔ ภูมิปัญญาเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

นายมนตรี ศรีอัครวิเนต ๑๙๙ ม.๑๑ ต.เพ็กใหญ่ เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

นายทองหลั่น แสงทองเกิด ๓๘ ม.๗ ต.เพ็กใหญ่ เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
และสวนอินทผาลัม

นายพนธ์ เถาเบา ๘๑ ม.๘ ต.เพ็กใหญ่ เกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โคกหนองนา

ด้านที่ ๒ ด้านศิลปกรรม

นายเชื้อม บัตรมัตย์ นางรำไพ พาพลงาม ม.๒ ต.เพ็กใหญ่ การละเล่นพื้นบ้าน “กาพย์เจี๊ง”

ด้านที่ ๓ ด้านหัตถกรรม

นายนิพนธ์ บุปผามาตะนัง จักสานไม้ไผ่ (สานหวด)

นายพุธ โพธิ์ทล่ำม กลุ่มทอผ้าไหมบ้านทุ่งแค

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ: กองการศึกษา ฯ องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่ อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น

ที่ ขก ๓๔๖๐๔/๒๕๘

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุมัติดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำปี ๒๕๖๗

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

๑.เรื่องเดิม

ด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ในการส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยท้องถิ่นมีการจัดฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นฐานของการสร้างทุนทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น และสามารถพัฒนาเป็นพลังที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น นั้น

๒.ข้อเท็จจริง

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อบต.เพ็กใหญ่ มีกำหนดออกดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นปัจจุบัน (รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบท้าย)

๓.ข้อกฎหมาย/ระเบียบ/หนังสือสั่งการ

๓.๑ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๗)

พ.ศ.๒๕๖๒

๓.๒ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๔

๓.๒ หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ มท ๐๘๑๖.๒/ว ๒๔๒ ลว. ๒๗ มกราคม ๒๕๖๕

๔. ข้อพิจารณา

เห็นควรพิจารณาอนุมัติให้ กองการศึกษาฯ อบต.เพ็กใหญ่ ออกดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำปี ๒๕๖๗ ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา

สืบเอก

(ธวัชชัย ถิ่นแก้ว)

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

- ความเห็นของผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ

- *นางสาวอภิญญา น้อยจันทร์*

(นางสาวอภิญญา น้อยจันทร์)

ผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ

- ความเห็นของรองปลัด อบต.เพ็กใหญ่

- เห็นควรเพื่อขอความเห็นจาก อบต.เพ็กใหญ่
รองนายก / รองปลัด / น.ร.อ.ว.ท.ร.อ.อ.อ.

สมร

(นางแพทอง มิเถววัลย์)

รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

- ความเห็นของปลัด อบต.เพ็กใหญ่

เห็นควรเพื่อขอความเห็นจาก อบต.เพ็กใหญ่
นายก อบต.เพ็กใหญ่ / รองนายก อบต.เพ็กใหญ่ / ปลัด อบต.เพ็กใหญ่

สุพจน์ คอนมมงคล

(นายสุพจน์ คอนมมงคล)

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

- ความเห็นของนายก อบต.

(☒) อนุมัติ ขอส่งการ

(☐) ไม่อนุมัติ เพราะ

ร้อยตรี

สุพจน์

(ประเสริฐ สีสูว)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็กใหญ่

กำหนดการ

ออกดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
ประจำปี ๒๕๖๗

ลำดับ	วัน เดือน ปี	สถานที่	ผู้รับผิดชอบ
๑	๑๓ พ.ย.๖๗	บ้านสระบัว ม.๑	กองการศึกษาฯ
๒	๑๔ พ.ย.๖๗	บ้านยานาง ม.๒	กองการศึกษาฯ
๓	๑๕ พ.ย.๖๗	บ้านนาคชะตุง ม.๓ / บ้านโคกลี ม.๔	กองการศึกษาฯ
๔	๒๐ พ.ย.๖๗	บ้านเพ็กใหญ่ ม.๕	กองการศึกษาฯ
๕	๒๑ พ.ย.๖๗	บ้านหนองสะแบง ม.๖	กองการศึกษาฯ
๖	๒๒ พ.ย.๖๗	บ้านโคกกลาง ม.๗	กองการศึกษาฯ
๗	๑๒ พ.ย.๖๗	บ้านโนนหอม ม.๘	กองการศึกษาฯ
๘	๑๓ พ.ย.๖๗	บ้านทุ่งแค ม.๙	กองการศึกษาฯ
๙	๑๔ พ.ย.๖๗	บ้านโนนแต้ ม.๑๐	กองการศึกษาฯ
๑๐	๑๕ พ.ย.๖๗	บ้านเพ็กใหญ่พัฒนา ม.๑๑	กองการศึกษาฯ